

Getuigenis en Dienst

Notitie over de samenwerking tussen de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland en ICCO op het werkterrein van Kerk in Actie buitenland

**Rapport voor de Generale Synode
November 2009
MDO 09-02**

1.	Profiel van Kerk in Actie buitenland	Blz. 3
1.1	Mandaat	3
1.2	Visie	3
1.3	Navolging	3
2	Kenmerken van Kerk in Actie	3
2.1	Kerkelijk karakter	3
2.2	Partnerschap	4
2.3	Zending en diaconaat	4
2.4	Wederkerigheid	4
2.5	Raken en verbinden	4
2.6	Internationale Samenwerking	4
3.	Kerk in Actie en ICCO	5
3.1	Samenwerking	5
3.2	Tussenrapportage	5
3.3	Stand van zaken	6
3.4	Identiteit	6
3.5	Zending	7
3.6	Hendrik Kraemer Instituut (HKI)	8
3.7	Werelddiaconaat en Ontwikkelingssamenwerking	9
3.8	Togetthere	9
3.9	Interactief	10
3.10	Impulsis	10
3.11	Oecumene	11
4.	Nieuwe stappen in de samenwerking	11
4.1	ProCoDe	11
4.2	Kerk in Actie en ProCoDe	12
4.3	Een nieuwe weg	12
4.4	Mogelijkheden	13
4.5	Organisatie	14
5.	Tenslotte	14

Getuigenis en Dienst

1. Profiel van Kerk in Actie buitenland

Zending- Werelddiaconaat – Ontwikkelingssamenwerking

1.1 Mandaat

Het mandaat van het programma Kerk in Actie is om namens de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland en daarmee namens de gemeenten en hun leden, het werelddiaconale- en zendingswerk van die gemeenten te ondersteunen en gedeeltelijk zelf uit te voeren. Kerk in Actie maakt, met een eigen invalshoek, deel uit van de brede beweging van (protestantse) christenen die geloof, hoop en liefde willen delen met anderen. Kerk in Actie zet zich in voor de meest kwetsbare mensen, voor mensen in nood en voor een rechtvaardiger wereld. Delen van het werk worden uitgevoerd uit mede namens tien kleinere oecumenische kerken en organisaties.

1.2 Visie

De motivatie en inspiratie voor het werk ontleent Kerk in Actie aan het bevrijdende en levensvernieuwend Evangelie dat God zich heeft laten kennen in Jezus Christus. Wij geloven dat God Zich door het Evangelie in de wereld en over allerlei grenzen heen steeds opnieuw laat kennen aan mensen. Het draagvlak en de draagkracht van ons werk vinden wij in de verbondenheid met de gemeenschap en de beweging van gelovigen, die van alle tijden en alle plaatsen is. Het doel van ons werk is ten diepste om getuigen te zijn van het komende Rijk van God. Verbonden met anderen mogen we iets zichtbaar maken van het leven en de wereld zoals wij geloven dat God die heeft bedoeld.

1.3 Navolging

Kerk in Actie werkt in de navolging van Jezus Christus. Wij weten ons gedragen door de kracht van de Heilige Geest die oproept tot getuigenis, naastenliefde, dienstbaarheid en het bevorderen van gerechtigheid. In het zendingswerk richten wij ons er op dat mensen Jezus Christus leren kennen en Hem navolgen. We zetten ons ervoor in dat mensen vanuit het Evangelie in hun eigen context, bevrijding, verzoening en bemoediging ervaren en over grenzen heen bruggen bouwen naar anderen, zowel individueel als gemeenschappelijk. In het diaconale werk zijn wij betrokken op mensen in hun sociaal-maatschappelijke context en op de wereld en de samenleving als geheel. Doel en richting van die betrokkenheid worden in de kerkelijke diaconale traditie kernachtig verwoord in de drieslag: barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap. Het gaat daarbij om mensen en ook om het zorgvuldig behoeden en bewaren van heel de schepping.

2. Kenmerken van Kerk in Actie

2.1 Kerkelijk karakter

Specifiek voor het werk van Kerk in Actie is dat wij deel uitmaken van een internationaal netwerk van (protestants-christelijke) kerken, kerkelijke en aan kerken gelieerde organisaties. Wij werken bij voorkeur samen met de organisaties in dit netwerk. De kracht van het netwerk is dat het wereldwijd tot in kleine dorpen en in een veelheid van organisaties vertakt is en door alle lagen van de bevolking heen gaat. Kerk in Actie onderhoudt niet alleen door relatiebeheer, maar ook via uitgezonden medewerkers directe contacten met een aantal van deze kerken en organisaties. Kerkelijke gemeenten kunnen in dit netwerk directe relaties onderhouden met partnerkerken en organisaties, die vaak kleinschalige projecten uitvoeren. De verantwoordelijkheid die de partners, met grote betrokkenheid van vrijwilligers, in hun eigen context willen nemen, geeft het werk een draagkracht die verder reikt dan één beleidsperiode. De relaties in dit partnernetwerk zijn in de eerste plaats van oecumenische aard en gaan een slag dieper dan alleen financiering van projecten. Wel zijn ze wisselend van intensiteit, wat betekent dat wij niet in elke beleidsperiode van alle partners zendings- of werelddiaconale projecten ondersteunen.

2.2 Partnerschap

Wij willen een betrouwbare partner zijn en daarom ook present blijven in politiek en religieus gevoelige gebieden en complexe situaties waar breuklijnen zijn in de samenleving en niet op korte termijn veranderingen zijn te realiseren. Het netwerk van onze kerkelijke partners maakt het mogelijk om daar present te zijn en werk te doen waar andere organisaties of de overheid geen mogelijkheden hebben. Dit impliceert ook dat het gesprek met (kerkelijke) partners soms over en weer een kritische of profetische toon heeft en wij van elkaar leren. In de komende tijd is het een uitdaging voor Kerk in Actie om in de samenwerking met ICCO hieraan blijvend gestalte te geven. Het beleid van overheid in het kader van Medefinanciering Ontwikkelingssamenwerking is er in de komende periode op gericht de geldstroom van overheidssubsidies naar een beperkt aantal landen te leiden. Financiering door middel van Kerk in Actie geld kan dan helpen om knelpunten op te lossen.

2.3 Zending en Diaconaat

Specifiek voor ons werk is de aandacht voor inhoudelijke samenhang tussen zending, werelddiaconaat en pastoraal werk. De impact van ons werk wordt daardoor versterkt. Bestrijden van armoede en uitsluiting is bijvoorbeeld gebaat bij het tegelijkertijd versterken van de gemeenschap door pastoraal werk en het bestrijden van vooroordelen. Religie is een belangrijke factor in ons werk, bijvoorbeeld bij dialoog en het werken aan vrede en verzoening in conflictgebieden.

2.4 Wederkerigheid

In het zendings- en diaconale werk en in het ontwikkelingswerk is de afgelopen eeuw een verschuiving opgetreden waarin kritische reflecties over partnerschap, wederkerigheid, contextualiteit en bondgenootschap het beleid hebben beïnvloed. Er is meer besef gekomen van gelijkwaardigheid tussen partners en van de noodzaak tot een kritische dialoog. Het is nodig om te werken en denken in een gedeelde verantwoordelijkheid, met verschillende partners en actoren die dezelfde doelstellingen als Kerk in Actie nastreven. Partnerschap en wederkerigheid zijn een essentieel kenmerk van ons werk. Wij geven daaraan invulling in onze programma's. Bij de ondersteuning van de plaatselijke gemeenten krijgt dat vorm in directe betrokkenheid, ontmoetingen, meeleven en uitwisselingen. Die zijn van groot belang voor het invullen van de diaconale en missionaire roeping van de gemeenten en voor de herkenbaarheid van het werk in de particuliere fondsenwerving.

2.5 Raken en verbinden

Kerk in Actie werkt in opdracht van de Protestantse Kerk en haar gemeenten. Het is van groot belang dat deze zich in het werk herkennen en in het kader van wederkerigheid daarin actief kunnen participeren. Goede communicatie is daarvoor een voorwaarde. Verder willen we ook mensen buiten deze kring interesseren voor en betrekken bij het werk. Daarom richten wij ons ook op diegenen die hun christelijke inspiratie vorm willen geven in de 'dienst aan de wereld', maar geen formele binding met de kerk hebben. Het is een uitdaging om de waarde en kwaliteit van ons werk te laten zien aan de gehele Nederlandse samenleving. In verschillende campagnes richten we ons zowel op de kerkelijke achterban als op het bredere Nederlandse publiek. Een deel van ons werk is gericht op voorlichting, toerusting en educatie en het verbreden van het draagvlak.

2.6 Internationale Samenwerking

Kerk in Actie zoekt brede samenwerking met gelijkgezinde partners en ook met andere partners die in beleid en werkwijze met ons overeenstemmen. We stimuleren dat ook onze partners in het kerkelijke netwerk deze vormen van samenwerking aangaan in hun eigen context. De overtuiging dat ieder mens schepsel is van God slecht de drempels voor samenwerking. Het betekent dat wij de fundamentele menselijke waardigheid van ieder mens erkennen en respect hebben voor ieders integriteit met inbegrip van zijn of haar religie.

3. Kerk in Actie en ICCO

3.1 Samenwerking

Op 17 november 2006 heeft de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland ingestemd met de samenwerking tussen ICCO en de Dienstenorganisatie (Kerk in Actie). Het bestuur van de Dienstenorganisatie en het bestuur van de stichting ICCO kwamen vervolgens een samenwerkingsconvenant ICCO-Dienstenorganisatie 2007-2010 overeen, waarin de samenwerking nader geregeld wordt. Met ingang van 1 januari 2007 is een Gezamenlijke Buitenland Afdeling (GBA) ICCO&Kerk in Actie gevormd. Het relatiebeheer van het werelddiaconale werk van Kerk in Actie en het relatiebeheer van ICCO zijn vanaf die datum samengevoegd, waarbij een uitzondering is gemaakt voor het werk in het Midden-Oosten, dat de eigen verantwoordelijkheid blijft van de organisaties. Het programma Zending maakt ook deel uit van de GBA, maar is van Kerk in Actie. Het onderscheidt zich van de andere programma's als zelfstandige afdeling, met alleen medewerkers en financiering van Kerk in Actie. In de samenwerking werd tevens gekozen voor een andere werkwijze dan tot die tijd in beide organisaties het geval was. Het werk wordt nu via programma's uitgevoerd, waarin partners van ICCO en Kerk in Actie samenwerken. Hoewel deze veranderingen de nodige flexibiliteit van de medewerkers vroegen, bleek al snel dat de samenwerking in de GBA goed verliep.

Naast de samenwerking in de gezamenlijke buitenlandafdeling ICCO&Kerk in Actie, participeren beide organisaties in een strategische Alliantie die bij de minister voor Ontwikkelingssamenwerking een gezamenlijk meerjarenplan 2007-2010 heeft ingediend, waarop voor die periode door het ministerie Medefinanciering is toegekend.¹

3.2 Tussenrapportage

Bij de besluitvorming over de samenwerking heeft de Generale Synode in 2006 bepaald, dat in voorjaar 2008 een evaluatie van de samenwerking tussen Kerk in Actie en ICCO aan de Synode zou worden aangeboden met betrekking tot de volgende aandachtspunten:

- Transparantie rond de verantwoordelijkheidsverdeling binnen de gezamenlijke buitenlandafdeling en de sub-afdeling Zending
- Minimaal consolidering van financiële bijdragen van gemeenten, als waardering van de versterking van de betrokkenheid bij het werk van Zending en Werelddiaconaat
- De herkenbaarheid van de identiteit van de Protestantse Kerk binnen de samenwerking
- De handhaving van de relatie met de oecumenische partners²

Een commissie onder voorzitterschap van mr. G. van Maanen³ voerde de evaluatie uit en kwam tot de conclusie: 'Het gaat goed, al kan het beter'. De rapportage van de commissie is in april 2008 besproken in de Synode. Het rapport had het karakter van een tussenrapportage en ging vooral in op de aandachtspunten die de Generale Synode had aangegeven. Op grond van de conclusies en aanbevelingen van de commissie van Maanen is daarna gewerkt aan de verbeterpunten die in de tussenrapportage werden aangereikt.

¹In de Alliantie, waarvan ICCO penvoerder is, werken samen: Edukans, ICCO, Kerk in Actie, Oikocredit, Prisma en Share People.

²Voortgangsrapportage t.a.v. de samenwerking tussen ICCO en de DOPKN-KerkinActie, blz. 1 par.2

³De commissie bestond uit: Mevr. P.C. Ladders-Elfferich, dhr. J.G. Heetderks, dhr. G.H.O. van Maanen en dhr. J.P. Wieldraaijer.

3.3 Stand van zaken

Het samenwerkingsconvenant ICCO-Dienstenorganisatie geldt voor de periode van 2007-2010. In art. 1 van het convenant is vastgelegd: "In 2009 wordt de werking van deze overeenkomst geëvalueerd en worden besluiten genomen over voortzetting". Deze evaluatie heeft inmiddels plaats gehad. Een interne werkgroep⁴ heeft een rapport voor directie en bestuur samengesteld, gebaseerd op documentenonderzoek, schriftelijke enquêtes en aanvullende interviews met een groot aantal medewerkers uit beide organisaties in het eerste kwartaal van 2009. De conclusie begint met: "In zijn algemeenheid kunnen we stellen dat de samenwerking tussen Kerk in Actie en ICCO goed verloopt". Naast interne procedurele zaken, komen ook andere onderwerpen aan de orde, die duidelijk maken dat in de afgelopen jaren aanzienlijke vorderingen gemaakt zijn in de samenwerking, die het werk ten goede komen. Er is meer gebeurd dan het samenvoegen van twee afdelingen die verwant werk deden. Op verschillende terreinen zijn stappen voorwaarts gemaakt. Het geheel van het werk is daarmee op een hoger niveau gekomen.

Zoals in elke samenwerking komen er gaandeweg telkens nieuwe uitdagingen waarvoor men gezamenlijk een oplossing zoekt. In de beginperiode was niet voor ieder duidelijk hoe het beleid van Kerk in Actie, zoals vastgelegd in synodebesluiten, in de samenwerking werd voortgezet. Inmiddels heeft de Generale Synode een nieuw beleidsplan voor de Dienstenorganisatie aanvaard. Op basis daarvan wordt met jaarplannen gewerkt, waarin de programmamanager Kerk in Actie het beleid meer gedetailleerd en in samenhang met de begroting vastlegt, zodat de IPD⁵ dit in zijn werkplan voor de GBA kan vertalen. Communicatie bleek niet altijd eenvoudig. De contacten van de GBA met de afdeling C&F⁶ en Communicatie waren, zeker in de beginperiode, soms moeilijk. Ook tussen C&F, Communicatie en de afdeling Communicatie en Lobby van ICCO (C&L) verliep de samenwerking in het begin stroef. Daar is verbetering in gekomen en momenteel wordt onderzocht hoe Kerk in Actie en ICCO op het gebied van communicatie en fondsenwerving samen stappen verder kunnen komen. De afdeling Financiën en Control voert nauw overleg met de betreffende afdelingen van ICCO om tot verdere optimalisering van de verslaggeving te komen. Verschil in ICT-systemen en personele wisselingen maakten het soms niet eenvoudig om tijdig voldoende informatie te verkrijgen. Inmiddels is ook dat verbeterd en lopen de processen meer naar wens.

3.4 Identiteit

Tijdens de behandeling van het voorstel tot samenwerking in 2006 is in de Generale Synode het onderwerp identiteit uitvoerig aan de orde geweest. De verwachting werd daarbij uitgesproken, dat samenwerking zou leiden tot versterking van de rol en waarde van kerken en organisaties met een kerkelijke identiteit in het ontwikkelingsproces in het Zuiden.

⁴ De werkgroep bestond uit dhr. Jac. Franken (Expertisecentrum DO), mevr. D. de Groot en dhr. M. Servaas (PIT ICCO)

⁵ De IPD is de Internationaal Programma Directeur, benoemd door ICCO, die de dagelijkse leiding heeft van de Gezamenlijke Buitenland Afdeling. De adjunct- IPD is benoemd door Kerk in Actie. Samen met de Programmamanager Kerk in Actie vormen zij het Directie Overleg Buitenland (DOB).

⁶ C&F is de afdeling Communicatie en Fondsenwerving van de Dienstenorganisatie; de communicatie van Kerk in Actie is de verantwoordelijkheid van het team Communicatie van het programma Kerk in Actie. ICCO heeft een eigen afdeling Communicatie en Lobby (C&L).

Samenwerking zou ook leiden tot een vergrote expertise in het werken met 'Faith Based Organisations' (FBO's)⁷ en tot een (gezamenlijke) organisatie, waarin de inspiratie door het christelijk geloof herkenbaar zou zijn. In de missie en de organisatie van het werk speelt het geloof bij Kerk in Actie een meer actieve, centrale en sturende rol dan bij ICCO. Dat heeft alles te maken met de positie van Kerk in Actie als de organisatie die het zendings- en diaconale werk van de Protestantse Kerk uitvoert.

Hoewel ICCO ook talrijke kerkelijke contacten heeft en verbonden is met het protestantse gedachtegoed, kan men zich als organisatie voor ontwikkelingssamenwerking in het kader van de Medefinanciering niet bezighouden met zending. Zowel Kerk in Actie als ICCO werken vanuit de christelijke opdracht van barmhartigheid, gerechtigheid en rentmeesterschap in navolging van Jezus Christus aan een inclusieve wereld waarin in beginsel niemand wordt buitengesloten. Beide organisaties zijn complementair, versterken elkaar en erkennen ieders profiel en eigen verbondenheid met de identiteit en achterban. Geconstateerd kan worden, dat er bij ICCO meer aandacht is gekomen voor de rol van religie en van kerken in ontwikkelingswerk. In de organisatie is de belangstelling voor de rol van FBO's, kerken en religieuze groepen met betrekking tot verschillende onderwerpen gegroeid. De vraag naar de betekenis van religie voor ontwikkelingswerk wordt zowel door ICCO opgepakt als door Kerk in Actie, waarbij het programma Zending een speciale inbreng heeft. Gevolg is, dat identiteit, inspiratie en christelijke waarden meer op de agenda staan dan voorheen. Ook in de ICCO Alliantie is de aandacht voor identiteit duidelijk aanwezig. In april 2009 publiceerde de Alliantie een 'Manifest van de Kansen' met een gezamenlijke visie rond de kernbegrippen gerechtigheid, barmhartigheid en rentmeesterschap.

3.5 Zending

Een van de gevolgen van de samenwerking was het ontstaan van een aparte afdeling Zending. In de vroegere afdeling Buitenland van Kerk in Actie was het relatiebeheer van Zending en Werelddiaconaat geïntegreerd. Dat is de nieuwe situatie anders geworden, nu het werelddiaconale werk en het werk van ICCO zijn samengevoegd. Om de band tussen Zending en Werelddiaconaat te bewaren maakt het programma Zending deel uit van de GBA. Er is in de afgelopen tijd op het terrein van Zending fors geïnvesteerd in het ontwikkelen van nieuw beleid. Verder wordt hard gewerkt aan het intensiveren van de contacten met de gemeenten.

De samenwerking biedt het programma Zending de kans om mogelijkheden te onderzoeken voor verdergaande samenwerking en kruisbestuiving tussen Kerk in Actie en ICCO. Zending zoekt naar verbindingen met de andere programma's binnen de GBA, wat tot verschillende vormen van samenwerking geleid heeft. In de landen waar zowel werelddiaconale projecten als zendingsprojecten worden uitgevoerd wordt dat gedaan in samenhang en met één penvoerder als het dezelfde partner betreft. Zending neemt soms stukjes uit een programma over die niet met MFS-gelden gefinancierd kunnen worden of niet in de programmatische aanpak passen. Waar in het gezamenlijke werk thema's als religie, spiritualiteit, kerk-zijn en theologie aan de orde komen, neemt voor Kerk in Actie het programma Zending de leiding.

⁷ Faith Based Organisations zijn godsdienstig van aard en onderscheiden zich daarmee van overheids- en particuliere seculiere organisaties.

Hoewel opgenomen binnen GBA, is de uitvoering van het programma duidelijk onderscheiden: voor een deel andere landen, andere partnerorganisaties (kerken en kerkelijke organisaties), eigen beleid, eigen financieringsstroom, een veelheid aan kleine projecten. Zending heeft zeker ook baat bij het opgenomen zijn in een groter geheel, onder andere door input over programmatisch werken. Voor de komende tijd streeft de afdeling Zending ernaar het aantal uitgezonden medewerkers te vergroten.

3.6 Hendrik Kraemer Instituut (HKI)

Per 1 januari 2007 werd het HKI onderdeel van de afdeling Wereldwijd van de gezamenlijke afdeling Buitenland van ICCO en Kerk in Actie. De verwachting dat het HKI op die plek op een meer natuurlijke wijze meer werk voor ICCO zou kunnen gaan uitvoeren is niet uitgekomen. De laatste jaren hebben een substantiële vermindering van het aantal personele uitzendingen in het kader van Zending, Werelddiaconaat en Ontwikkelingssamenwerking te zien gegeven. Dat betekende voor het HKI minder werk in opleiding en training. De vraag naar taaltraining nam ook af. Dit alles leidde ertoe, dat een herbezinning nodig was op de plaats en taken van het HKI, mede ook in het licht van de financiële gevolgen die bij ongewijzigd beleid te voorzien waren.

Eind 2008 werd daarom de taalafdeling van het HKI gesloten. Verder werd in juni 2009 besloten het HKI weer geheel terug te brengen bij het programma Kerk in Actie van de Dienstenorganisatie. Verder zal het HKI zich concentreren op zijn primaire taak (volgens de kerkorde Protestantse Kerk): het ondersteunen van het missionaire werk van de Protestantse Kerk en haar directe partners. Het HKI concentreert zich nu op begeleiding en training in missionaire en interculturele communicatie. Drie werkvelden zijn daarbij aan de orde:

- ondersteuning van het programma Zending en het werk van Kerk in Actie
- activiteiten op het terrein van migrantenkerken in Nederland en Multicultural Ministries
- trainen en faciliteren op het gebied van interculturele communicatie, met name op identiteitsgerelateerde thema's.

In de praktijk blijkt de expertise van het HKI in toenemende mate gevraagd te worden bij het faciliteren en begeleiden van activiteiten in het kader van beleidsontwikkeling. Dat geldt zowel voor Zending als voor het gehele programma van Kerk in Actie. Het HKI heeft in overleg met andere betrokken instanties een concept ontwikkeld voor meer decentrale training en begeleiding van het kader van migrantenkerken gekoppeld aan trainen van autochtone predikanten op het gebied van Multicultural Ministries (missionair werk). Het bestuur van SKIN vindt de voorstellen veelbelovend en ziet graag dat het HKI die uitwerkt. Het HKI zal zich tenslotte inzetten voor de ontwikkeling van beleid m.b.t. identiteit van ICCO en Kerk in Actie in de regionale werkorganisaties (RO's)⁸ en daarop inspelen vanuit de specifieke expertise op het gebied van interculturele communicatie. Het HKI bereidt daarnaast ook gemeenten of classes voor die in Interactief verband partnerorganisaties gaan bezoeken of delegaties ontvangen.

⁸ Dit onderwerp komt nader aan de orde in par. 4.1 e.v.

3.7 Werelddiaconaat en Ontwikkelingssamenwerking

In de notitie over de samenwerking tussen de Dienstenorganisatie en ICCO die in 2006 in de Generale Synode gesproken werd, is gesteld: “de uitvoering van het beleid zal zelfs versterkt worden door de verbreding van kennis en expertise over en weer tussen ICCO en Kerk in Actie”. Het werk wordt uitgevoerd in drie programma’s:

- Toegang tot Basisvoorzieningen (TtB)
- Democratisering en Vredesopbouw (D&V)
- Duurzame en Rechtvaardige Economische Ontwikkeling (Dreo)

In de samenwerking is al snel gebleken dat bundeling van krachten voordeel oplevert. Op het gebied van doelstellingen, thematische gebieden, landen, projecten en fondsen zijn duidelijke keuzen gemaakt. Soms werkten Kerk in Actie en ICCO samen met dezelfde partner; daar kon het relatiebeheer ontduddeld worden. In andere gevallen vulden programma’s elkaar aan en kon breder ingezet worden op bepaalde onderwerpen. Binnen de GBA deelt men actief perspectieven en ervaringen in thematische werkgroepen, het “poolen” van partners en “joint learning initiatieven”. Het samenbrengen van verschillende achtergronden en expertise is vruchtbaar gebleken. Er is kennistoename voor Kerk in Actie en voor ICCO. Fondsen van Kerk in Actie bieden goede mogelijkheden voor ICCO en andersom.

De omvang van de deelname van Kerk in Actie is het grootst in TtB en D&V en kleiner in Dreo. Het werk van Kinderen in de Knel wordt zowel in TtB (m.n. onderwijs) als in D&V (kinderrechten) uitgevoerd. Het klimaatplan is onderdeel van Dreo en werkt verder onder de naam FairClimate. Door personele wisselingen en onduidelijke positionering bleef de groei van dit programma een tijdlang uit. Een stuurgroep met een vertegenwoordiging vanuit ICCO en Kerk in Actie ontwikkelt nieuwe initiatieven met een gedifferentieerde insteek. Enerzijds richt men zich op bedrijven en burgerlijke gemeenten met voorlichting op het gebied van klimaatcompensatie. Anderzijds op het kerkelijk grondvlak zoals ZWO-groepen en Kerk en Milieu-groepen, met als insteek goed rentmeesterschap en CO-2 compensatie.

Door de samenwerking van Kerk in Actie en ICCO is het mogelijk om naast het kerkelijke geld ook de financiën van de overheid in te zetten. Dat verbreedde het werkveld voor Kerk in Actie. De voorwaarde van de overheid voor medefinanciering (25% van het budget moet particulier geld zijn) maakt het mogelijk om tot gemeenten en donateurs te zeggen: dank zij uw steun aan Kerk in Actie kan vier keer zoveel hulp geboden worden. Kerk in Actie heeft voordat de samenwerking met ICCO tot stand kwam niet actief geparticipeerd in de voorbereiding van het bedrijfsplan voor medefinanciering 2007-2010 van de ICCO Alliantie. In de voorbereidingen voor het nieuwe bedrijfsplan 2011-2015 participeert Kerk in Actie wel actief en kan daarmee sterker haar eigen bijdrage leveren..

3.8 Together

Dit programma is als gezamenlijk idee van ICCO en Kerk in Actie idee 2005 geboren en ook gezamenlijk doorontwikkeld. Medio 2006 is een coördinator aangesteld waarna het programma in de herfst startte. Inmiddels heeft het zich ontwikkeld tot het een gezamenlijk jongerenprogramma met drie hoofdlijnen:

- Together-wereldgroepen. Jongeren reizen een aantal weken door landen waar projecten vanuit Nederland ondersteund worden. Er vinden allerlei bijzondere ontmoetingen plaats. Vervolgens zijn zij na de reis ambassadeurs voor het werk van

ICCO & Kerk in Actie. In samenwerking met Interactief gaan jongerengroepen uit classes en/of groepen gemeenten op reis. In het kader van de 40dagentijd campagne wordt ook een jongerenreis georganiseerd.

- Togetthere wereldvrijwilliger. Jongeren gaan als Togetthere-vrijwilliger zes tot twaalf maanden aan de slag bij één van de projecten van ICCO&Kerk in Actie. Ze wonen en werken op een project, vaak samen met mensen uit andere culturen, bijvoorbeeld met en/of voor jongeren, (wees)kinderen, gehandicapten, daklozen, ouderen of vluchtelingen.
- Young Professionals. Jongeren die een HBO- of universitaire opleiding afgerond hebben of enkele jaren hebben gewerkt, kunnen werkervaring opdoen in een ontwikkelingsland en bijdragen aan het werk van lokale organisaties. Zij worden als Starter of als Junior Deskundige uitgezonden. Op deze manier wordt nieuwe deskundigheid gecreëerd op het gebied van ontwikkelingssamenwerking in Nederland. Ook bouwt uitzending nieuwe relaties op tussen jonge, goed opgeleide Nederlanders en hun omgeving en organisaties en mensen in ontwikkelingslanden.

De Kerk in Actie is sterk bij dit programma betrokken, 60 % van de vrijwilligers hebben een kerkelijke achtergrond. Togetthere geeft in haar werk veel aandacht aan de rol van de kerken in het Zuiden.

3.9 Interactief

In enkele jaren heeft dit programma een eigen karakter ontwikkeld en een duidelijke plaats gekregen in het geheel van het werk van Kerk in Actie. Het doel van Interactief is te bevorderen dat gemeenten zich eigenaar weten van het werk van Kerk in Actie en daar ook financieel verantwoordelijkheid voor nemen. Mede-eigenaarschap houdt ook partnerschap en wederkerigheid in, waarbij partners hier en daar elkaar dienen en van elkaar kunnen leren. In dit kader zijn directe betrokkenheid en contacten van classes en gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland met partners en projecten van Kerk in Actie in het buitenland mogelijk. De medewerkers van Interactief hebben samen met de relatiebeheerders van de buitenlandafdeling een bemiddelende rol tussen de kerkelijke gemeenten en de partners en projecten. Zij begeleiden gemeenten, verzamelen informatie en geven voorlichting. De contacten tussen Interactief medewerkers en de relatiebeheerders van de gezamenlijke buitenlandafdeling ontwikkelen zich in het algemeen goed. De decentralisatie⁹ brengt op het gebied van informatievoorziening een eigen problematiek mee, maar biedt ook nieuwe mogelijkheden.¹⁰ Het programma Interactief groeit sinds de start in 2007 voorspoedig. Een groeiend aantal classes en gemeenten gaat een directe relatie aan met een partner in het Zuiden en neemt financiële verantwoordelijkheid voor een Kerk in Actie-project. Een dergelijke relatie verbreedt het perspectief van een gemeente op het wereldwijde werk en leidt dikwijls ook tot versterking van het eigen gemeenteleven. Intercultureel bijbellezen, studie en bezoeken over en weer resulteren in relaties die ver boven de financiële inzet uitgaan.

3.10 Impulsis

Impulsis is het loket van Edukans, ICCO en Kerk in Actie voor steun aan particuliere initiatieven voor (kleinschalige) projecten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Stichtingen, scholen, ondernemers en andere organisaties die zelf actief zijn op het gebied van ontwikkelingsprojecten of die lokale initiatieven in het Zuiden ondersteunen, kunnen bij Impulsis terecht voor advies, uitbreiding van hun netwerk, expertise en financiële

⁹ Zie hoofdstuk 4

¹⁰ Zie par. 4.4 en 4.5

ondersteuning. Daarbij wil Impulsis een gelijkwaardige en langdurige partnerschap met de initiatiefnemer opbouwen. Voor de bemensing en de financiële verantwoordelijkheid zijn verdeelsleutels gemaakt. Kerk in Actie neemt deel in dit programma, om kerkelijke gemeenten die eigen projecten hebben, ook van dienst te zijn. De omvang van de bijdrage via Kerk in Actie gelden is beperkt, maar overtreft nog steeds de vraag uit kerkelijke kring.

3.11 Oecumene

Een deel van het internationale relatiebeheer van Kerk in Actie loopt via de afdeling Wereldwijd, met name het deel dat zich afspeelt in de oecumene. Waar het gaat om programma's en projecten van de Wereldraad van Kerken wordt goed samengewerkt. Dat geldt ook voor de noodhulp, die voor gezamenlijke rekening gewoonlijk via Action by Churches Together (ACT) gegeven wordt. De noodhulp-unit is niet alleen actief in hulpverlening, maar heeft ook veel aandacht voor de communicatie en de fondsenwerving, waarvoor samengewerkt wordt met afdeling C&F (DO) en communicatie Kerk in Actie. De goede samenwerking werpt ook naar die kant vruchten af.

4. Nieuwe stappen in de samenwerking

4.1. ProCoDe

De ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van de samenwerking met partners in het Zuiden gaat voort. Ook al lijkt het soms een druppel op een gloeiende plaat, ontwikkelingssamenwerking en werelddiaconaat hebben effect. Een groeiend aantal kinderen krijgt onderwijs en volgt een voortgezette studie. In verschillende landen hebben kerken en hulporganisaties voldoende capaciteit en kennis om het werk op een adequate manier te verrichten. In het werelddiaconale en ontwikkelingswerk gebeurt wat indertijd ook in het zendingswerk plaatsvond, toen zendingskerken zelfstandig werden en als zusterkerken eigen beleid ontwikkelden. In het kader van wederkerigheid en respect voor onze partners krijgen overleg, inspraak en samenwerking steeds meer betekenis. Bovendien kunnen partners in het Zuiden ook van elkaar leren en door bundeling van krachten met groter effect in hun regio werken.

ICCO speelt daar op in met een ProCoDe beleid. Dat is een nieuwe wijze van werken in ontwikkelingssamenwerking, herkenbaar aan drie hoofdlijnen:

- Programmatisch werken
- Co-responsibility
- Decentralisatie

Bij het programmatisch werken voeren diverse partners en andere actoren samen het werk planmatig uit binnen het kader van een gezamenlijk afgesproken programma of thema. Zo kan men met gezamenlijke activiteiten een beter resultaat te behalen, 'best practices' uitwisselen en van elkaar leren.

Co-responsibility geeft de mensen in het Zuiden met en voor wie samengewerkt wordt medeverantwoordelijkheid voor het te voeren beleid. Er is geen sprake meer van eenrichtingsverkeer vanuit het Noorden naar het Zuiden. Men heeft inspraak en kan accenten aanbrengen die voor de eigen omgeving van belang zijn. Op deze wijze krijgt het werk een eigen kleur en invulling, omdat gebruik gemaakt wordt van de expertise van deskundigen uit de regio. Dit gebeurt door middel van Regionale Raden van Advies

(Regional Councils, RC's), die adviseren over het te voeren strategisch beleid. De raden zijn niet betrokken bij de gang van zaken in de regionale werkorganisaties (Regional Offices RO's), maar dragen bouwstenen voor het beleid aan.

Decentralisatie houdt in dat de opbouw van programma's en het relatiebeheer niet meer centraal vanuit Utrecht gebeuren, maar door de RO's, waarin onder leiding van een regiomanager vooral medewerkers afkomstig uit de regio actief zijn. Het werk wordt dichter bij de mensen gebracht voor wie het bedoeld is en zij worden er meer bij betrokken.

In 2008 is in vier pilotregio's begonnen met de voorbereiding voor de overdracht van het relatiebeheer naar RO's en de instelling van Regionale Raden van Advies. Inmiddels zijn er vier RO's en vier RC's gevormd. De transfer van het werk naar deze RO's vond plaats van januari-juni 2009. In 2009 zijn opnieuw in andere regio's vier RC's en regiomanagers benoemd en zal gewerkt worden aan vier RO's. In totaal zullen er dus acht RO's ingericht worden. Eind 2009 zal de staf voor de regiokantoren in de tweede fase zijn aangetrokken. Te verwachten valt dat in de loop van 2010 de decentralisatie van het werk van ICCO zijn beslag heeft gekregen.

4.2 Kerk in Actie en ProCoDe

De ontwikkelingen binnen het kader van ProCoDe raken ook het werk van Kerk in Actie. In de gezamenlijke afdeling buitenland van ICCO en Kerk in Actie wordt nu nauw samengewerkt. Verschillende werklijnen zijn samengebracht, medewerkers van Kerk in Actie voeren in een land of regio ook het relatiebeheer voor ICCO-partners en projecten en ICCO medewerkers zijn elders ook verantwoordelijk voor Kerk in Actie partners en projecten. Het grootste deel van het werk van Kerk in Actie is samen met dat van ICCO geclusterd in verschillende programma's. Er is in de afgelopen tijd veel samen tot stand gebracht, dat het waard is om niet alleen voortgezet, maar ook uitgebouwd te worden. Bovendien hoort nauw overleg met onze partners altijd al tot de werkwijze van Kerk in Actie, zodat co-responsibility geen nieuw element is in de beleidsvorming, maar een verdere concretisering van de bestaande praktijk. Ook bij co-responsibility blijft het beleid, zoals dat door de generale synode is vastgesteld, leidend. Door de inbreng vanuit de regio's kunnen het beleid van de synode en wat als advies vanuit de regio wordt aangedragen dichter bij elkaar gebracht worden. Hoewel deelnemen aan het ProCoDe-proces een uitdagende onderneming is, kan het een positief effect op het werk van Kerk in Actie hebben.

4.3 Een nieuwe weg

Het bestuur van de dienstenorganisatie besloot dan ook te laten onderzoeken of er een modus gevonden kan worden waarbij Kerk in Actie in het kader van ProCoDe de samenwerking met ICCO op eigen wijze voortzet. Belangrijk is daarbij dat bepaalde zaken die kenmerkend zijn voor Kerk in Actie in voldoende mate herkenbaar in het werk aanwezig zijn:

- kerkelijke identiteit (protestants-christelijk)
- partnerkeuze waarbij kerkelijke of kerkelijk gelieerde organisaties voorkeur hebben, al is er ook ruimte voor andere organisaties waarvan het beleid en de werkwijze overeenkomen met de doelen en het beleid van Kerk in Actie en het werk voldoende kwaliteit heeft
- bij partnerkeuze ook aandacht voor kleinere projecten en draagvlak vanuit plaatselijke gemeenten
- samenhang diaconaat en zending

- bevorderen van contacten tussen het grondvlak van de kerk in Nederland en in het zuiden
- rekening houden met de positie van uitgezonden medewerkers

4.4. Mogelijkheden

Deelname van Kerk in Actie aan het proces van decentralisatie schept nieuwe mogelijkheden. Het kerkelijke netwerk dat Kerk in Actie vertegenwoordigt, is een belangrijke bijdrage aan de samenwerking. Partners in het Zuiden krijgen meer mogelijkheden tot samenwerking met collega-organisaties, wat het werk ten goede kan komen. Doordat het relatiebeheer dichterbij gebracht wordt, kan meer vanuit regioperspectief gewerkt worden. Wanneer medewerkers van een RO' voldoende zicht hebben op de Kerk in Actie-partners en het kerkelijk netwerk in hun regio geeft dat een directe lijn naar de "grassroots". Kleinere partners van Kerk in Actie kunnen zo hun rol in de programma's blijven spelen, ook wanneer andere en krachtiger organisaties daar een leidende rol hebben. Coördinerende relatiemanagers Kerk in Actie ¹¹ zullen er in het overleg met de RO's aandacht aan geven, dat dit ook in praktijk gebracht wordt.

Wederkerigheid is een belangrijk aspect van het Kerk in Actie-werk. In de voorlichting aan gemeenten kan getoond worden dat kerken en organisaties in het Zuiden steeds meer eigen keuzes maken en ons op die manier niet alleen wijzen waar hun, maar ook waar onze prioriteiten liggen. Interactief zal hierbij een belangrijke rol spelen. Voor Kerk in Actie is de mogelijkheid van directe betrokkenheid van jongeren en gemeenten een belangrijk onderdeel van het buitenlandwerk. Tenslotte betekent de brede achterban van Kerk in Actie een stevig draagvlak voor de gezamenlijke activiteiten. Hier liggen ook kansen om in het kader van wederkerigheid meer classes en gemeenten te verbinden met partners in het Zuiden. Er is overleg met de RO's nodig om in het werk hiervoor tijd en ruimte te plannen..

Voor een aantal medewerkers van de dienstenorganisatie betekent de decentralisatie een ingrijpende verandering. Zij dragen hun werk over aan de RO's. Voor sommigen van hen zal in de nieuwe situatie een functie in Utrecht of in een van de RO's beschikbaar zijn. Voor de overigen dienen de gevolgen van de decentralisatie opgevangen te worden door mogelijke herplaatsing, natuurlijk verloop en de maatregelen in een sociaal plan.

¹¹ Zie par. 4.5

4.5 Organisatie

Zendingswerk en (Wereld)diaconaat horen tot de kerntaken van de Kerk. Ze zijn onderscheiden maar mogen niet gescheiden worden. Deze twee taken met elkaar verbonden houden betekent een nieuwe uitdaging in het licht van de decentralisatie. Het programma Zending blijft vanuit Utrecht werken, maar houdt voldoende contact met de RO's in regio's waarin het zendingswerk plaats heeft en maakt werkafspraken met de RO's. Waar mogelijk wordt samengewerkt, zoals ook nu in de GBA het geval is. In de komende beleidsplanperiode zal bezien worden welke natuurlijke mogelijkheden van samenwerking tussen Zending en de RO's ontstaan. Als die samenwerking zich positief ontwikkelt, kan bezien worden of en hoe het zendingswerk kan meegaan in de decentralisatie naar RO's. Hier zal regionaal maatwerk nodig zijn, gerelateerd aan de omvang van het werk in de betreffende regio.

Het relatiebeheer voor Werelddiaconaat en Ontwikkelingssamenwerking wordt gedecentraliseerd naar de RO's. In regio's waar sprake is van een concentratie van partners en projecten waarin Kerk in Actie participeert, zal een medewerker namens Kerk in Actie als facilitator een bijzondere taak hebben naar zijn collega's in de RO, die zich allen kunnen bezighouden met het uitvoerende werk voor Kerk in Actie.

Enige medewerkers van Kerk in Actie zullen als coördinerende relatiemanagers in Utrecht contact onderhouden met de RO's om erop toe te zien en er aan bij te dragen dat het beleid van Kerk in Actie en de punten genoemd in par. 4.3 in de samenwerking in voldoende mate in het werk vertaald worden. Zij zullen zich daarbij ook in samenwerking met de medewerkers Interactief en Communicatie inzetten om de voortgang van de informatiestroom aan de gemeenten te garanderen.

Sommige delen van het werelddiaconale werk van Kerk in Actie zijn niet belegd in programma's of passen niet in het werk van een RO. Niettemin kan er voor Kerk in Actie een belang zijn om dit werk in stand te houden dat uitstijgt boven het programmatisch belang. Dat geldt ook wanneer ICCO op grond van nieuw beleid van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking taken in landen afstoot, waar het voor Kerk in Actie op grond van kerkelijke relaties of beleid wenselijk is het werk te continueren. Daarvoor zullen passende oplossingen gezocht worden.

5. Tenslotte

Voortzetting en intensivering van de samenwerking tussen ICCO en de Dienstenorganisatie biedt nieuwe mogelijkheden om het werk ten dienste van en in samenwerking met onze naasten in het Zuiden te versterken. Nog steeds geldt wat in de notitie over de samenwerking van oktober 2006 werd opgemerkt:

“Voor de verdere gang van het werk zullen twee overtuigingen bepalend zijn:

- de overtuiging dat God met zijn Geest de boodschap van het Evangelie doet wortelen in levens van mensen over de hele wereld en hen brengt tot een actieve en belangeloze inzet voor hun naaste

de overtuiging dat kerken, christenen en anderen met hun beroep op ons als kerk en gemeenten in Nederland ons dringen tot moedige en gelovige keuzes die hun missionaire en diaconale werk beter kunnen ondersteunen”